

References

1. State Strategy for the Development of Education in the Republic of Azerbaijan. Baku, 2013.
2. Ministry of Education. Analytical report entitled "Management reforms in education". Baku, 2022.
3. Alizadeh, S. "Management of education". Baku: Science and education, 2019.
4. Gahramanov R. "Education policy and management". Baku, 2021.
5. OECD. "School Leadership for Learning". Paris, 2016.
6. UNESCO. "Education Management and Governance". Paris, 2020.

DOI 10.70286/ISU-10.12.2025.013

УКРАЇНСЬКІ ЛАКУНИ В МЕЖАХ ФРАЗЕОТЕМАТИЧНИХ ПІДГРУП «ВПЕВНЕНІСТЬ» ТА «НАДІЙНІСТЬ/НЕСТАБІЛЬНІСТЬ» (ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ)

Разумна Ангеліна Андріївна

аспірантка

Кафедра української мови

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка, Україна

Фразеологічна система мов найяскравіше детермінує специфіку національного світогляду, зберігає її значущість, унаочнюючи колективне сприйняття та зберігають культуру, традиції. Водночас такі сталі конструкти віддзеркалюють екстралінгвальні та інтралінгвальні чинники розвитку мови, зберігаючи архаїчні форми і трансформуючи їх до нових мовленнєвих потреб.

Феномен фразеологічних лакун характеризується тим, що злиті сполуки не мають еквівалентів в інших мовних системах, навіть близькоспоріднених. Такі одиниці постають найціннішими в межах лінгвокультурної парадигми, адже відображають унікальні форми метафоризації досвіду через структурування соціально-побутових та культурних реалій. Так через вже наявні ментальні моделі фреймові матриці подій (з характерними каузуальними зв'язками, результатами тощо) можуть структуруватись в готові шаблони подій, послідовність яких повторює певний сценарій. Як наслідок, з накладанням емоційної оцінки актуалізований фразеологізм вміщує комплекс власне народних асоціацій. Зокрема, простеження таких власне українських фразеологічних одиниць через призму польської мови дозволяє виявити і відмінності у семантичних полях, і специфічні ментальні диференціації.

У модальних фразеотематичних підгрупах (далі – ФТпГ) «впевненість» та «надійність/ненадійність» простежуються лакунарні фразеологізми, які

відображають специфічні культурно-мовні концепти. ФО підгруп увиразнюють відтінки семантики, скеровані на певну емоційну або оцінну спрямованість, акцентуючи не лише фактичний стан речей, а й суб'єктивне ставлення мовця до надійності, безпеки чи невизначеності ситуації.

Так у парадигмі ФТпГ «надійність» український фразеологізм бути під сімома замками передає значення надійно захованого, недоступного, акцентуючи лише на безпеці [5, с. 248]. У польській мові побідне значення передається ФО *zamknąć na cztery spusty* (букв. зачинити на чотири засуви). Він має ширший семантичний спектр – означає не лише надійне збереження, а й закриття чи припинення діяльності чогось, наприклад, установи чи закладу («*zawiesić całkowicie działalność pewnej instytucji, zakładu itp.*» [4, с. 505]). Український зворот, порівняно з польським, акцентує на універсальній завершеності, виходячи на межі матеріального світу (через число сім). Натомість польська ФО відображає стабільність, порядок і структурованість в межах певної системи (через число чотири). До того ж польській мові характерна ще одна сполука *coś jest jak w banku*, яка означає «*coś jest u kogoś pewne, bezpieczne*» («щось є в когось надійне, безпечне») [4, с. 12]. У цьому фразеологізмі актуалізується сценарій, характерний європейській спільноті, – надійність банкової структури, що відображається через активацію фрейму інституційної стабільності та гарантованості.

Інша ФТпГ «впевненість» представлена безеквівалентним ФО української мови як пити дати, в якій увиразнюється модель народного мислення, у якому побутова дія стає мірилом прогнозованості, що корелює з легкістю. Частка як виступає механізмом фреймового перенесення актуальної ситуації на відомий сценарій та, своєю чергою, забезпечує формування модального значення абсолютної впевненості й безсумнівності висловлювання. Синонімією до цієї конструкції є польська ФО *jak amen w racierzu* (букв. як амінь у молитві) зі значенням «*na pewno, bez wątpienia*» («безумовно, без сумніву») [4, с. 4]. Семантика сполуки скерована від традиційного, ритуально закріпленого закінчення – *amen* молитви (*racierzu*, яке зводиться до латинського *pater* «батько, отець», першого слова молитви «*Pater noster*» («Отче наш») [1, с. 407]). Саме тому злита конструкція детермінує безсумнівність (як частину порядку ритуальних культур).

У межах іншої ФТпГ «нестабільність» репрезентується її породжувальний стан – перешкода – через фразеологізм української мови камінь спотикання [с. 286]. Предметна метафора є перехідною ланкою та активує фрейм непередбачуваності, коливання або ризику. Польським аналогом є колокація *punkt sporny*, який вживається у значенні «*takie, które wywołuje różnicę opinii*» («який викликає суперечливі думки») [2, с. 663] і найчастіше трапляється у формальному, дискусійному чи юридичному дискурсах. Він фокусується на конфліктності ситуації, тоді як український фразеологізм має ширший спектр застосування і може позначати будь-яку перешкоду, що заважає досягненню мети.

У цій же ФТпГ безеквівалентний фразеологізм української мови вхопити шилом патоки [6, с. 198] виступає репрезентантом семантики непередбачуваності ситуації, яка виходить на інтенцію невдачі як результату. Польська мова має

безеквівалентну ФО на позначення схожого сценарію з побутово-предметною метафорою – *spalić na panewce* (букв. спалити на сковорідці), увиразнюючи дію, яка принесла не той результат, який очікували – «*coś się nie powiodło*» («щось не вдалося») [3, с. 693].

Отже, фразеологічні лакуни відображають унікальні способи метафоризації досвіду та структурованих соціально-побутових сценаріїв. Порівняння з польськими відповідниками модальних ФТпГ «впевненість» та «надійність/нестабільність» демонструє семантичні та ментальні відмінності: польські ФО часто відображають формальність, релігійні світоглядні номінативи або інституційну стабільність, тоді як українські – побутову, емоційно-оцінну закріпленість гарантованості чи невизначеності. ФТпГ «нестабільність» характеризується широким семантичним спектром ФО: від непередбачуваності до безпосереднього виявлення невдачі. Домінантні компоненти конструкцій забезпечують перенесення актуальної події на усталений сценарій, формуючи категорію безсумнівності.

Список використаних джерел

1. Słownik Etymologiczny Języka Polskiego / oprac. W. Boryś. Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2005. 865 s.
2. Słownik języka polskiego PWN. / oprac. L. Drabik, E. Sobol. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007. 1122 s.
3. Wielki Słownik Frazeologiczny Języka Polskiego / oprac. P. Müldner-Nieckowski, Ł. Müldner-Nieckowski. Warszawa: Wydawnictwo AULA. 2022. 1184 s.
4. Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami / oprac. A. Kłosińskiej, E. Sobol, A. Stankiewicz. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2022. 839 s.
5. Словник фразеологізмів української мови / укл. В. Білоноженко, І. Гнатюк, В. Дятчук та ін. Київ : Наукова думка, 2003. 788 с.
6. Фразеологічний словник української мови / укл. В. Ужченко, Д. Ужченко. Київ : Освіта, 1998. 224 с.

READING SKILLS AS A TECHNICAL, COGNITIVE, AND AESTHETIC ACTIVITY

Musayeva Lala Gismat

Senior lecturer

ORCID: 0000-0002-7701-5716

Department of the Azerbaijani language and its teaching technology

Faculty of Philology

Azerbaijan State Pedagogical University, Azerbaijan

One of the fundamental principles of effective pronunciation instruction is creating a fun, motivating, and safe learning environment. In such an environment, students experiment with sounds in various contexts, learning more comfortably and